

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

STEFANUS (IV)

Voor de Hoge Raad (b)

... En de aartsvaders verkochten Jozef uit naijver naar Egypte ... Hand. 7 : 9 ...

... Wie heeft u tot overste en rechter over ons aangesteld? ... Hand 7 : 27 ...

Hebt gij niet de tent van Moloch gedragen en de ster van God Rompha ... Hand. 7 : 43 ...

... En onze vaders wilden hem niet gehoorzamen, maar stieten hem van zich en wendden zich in hun harten naar Egypte, zeggende tot Aäron: maak ons goden, die voor ons zullen uitgaan ... Vs. 39, 40.

Hardnekkigen en onbesnedenen van hart en oren, gij verzet u altijd tegen de Heilige Geest: gelijk uw vaders, zo ook gij. Wien van de profeten hebben uwe vaders niet vervolgd. Zelfs hebben zij hen gedood, die geprofeeteerd hebben van de komst van de Rechtvaardige, van wien gij nu verraders en moordenaars zijt geworden, gij, die de wet ontvangen hebt op beschikking van engelen, doch haar niet gehouden hebt. Hand. 7 : 51.

Het moet de leden van de Hoge Raad al heel spoedig duidelijk geworden zijn toen Stefanus zich verantwoordde dat er van de beschuldigingen, tegen hem ingebracht niets waar was. Integendeel. Zij, die als de schuldigen tegen de wet en de tempel uit de bus kwamen waren zijn rechters. En heel die wondere historie van Israël, waarin zo helder en klaar openbaar werd dat Jahwe de God der heerlijkheid was, bleek één aanklacht tegen Israël te zijn. Van het begin af.

Me dunkt dat de leden van de Raad dat al moeten gevoeld hebben toen Stefanus met hen over Jozef sprak. Wat voor mensen die aartsvaders waren is wel gebleken in hun handelwijze met hun broer. Van zijn dromen en de uitlegging ervan waren ze niet gediend. Maar die dromen waren openbaring van God. M.a.w. ze weigerden te luisteren naar de openbaring van de raad Gods tot hun verlossing om met de Catechismus te spreken.

En het einde was dat ze hem uit afgunst verkochten. Maar wonderlijk! Wat zij ten kwade hadden heeft God ten goede gedacht. En dát was nu juist de weg waarlangs God een groot volk zou behouden. Hij is de God van Abraham. De God der heerlijkheid.

Die tegen alle verwachting in verrassend handelt. Laat de man door wie God een groot volk ging behouden uitgerekend Jozef zijn! Want God was met hem.

Helaas was Israëls houding wat Mozes betreft niet anders. Dat hij de man was door wie God Zijn volk verlossen zou was van meetaf duidelijk. Eigenlijk al bij z'n geboorte. Een bijzonder mooi kind. Aldus Stefanus. En volgens Hebréeën 11 : 23 is dat de reden geweest dat z'n ouders het gebod van de Faraö rotseerden en hem verborgen hielden.

En later is wel gebleken dat ze zich niet vergist hadden. Al was het bijna niet te geloven. Wie had nu ooit kunnen denken dat het vondelingetje van drie maanden oud, dat ontferming vond bij de Egyptische prinses en dat later aan het hof van de Faraö opgevoed werd in de wijsheid der Egyptenaren dat dát kind door God zou geroepen worden om zijn volk uit de grote verdrukking te verlossen.

En tóch was het zo. Wie dat niet zag moest wel ziende blind zijn. Want wie nam het op voor dat verdrukte volk? Maar aldus Stefanus, zij verloochenden hem met een: Wie heeft u tot een overste en leidsman gesteld over ons?

En jawel. Toen 40 jaar later, bij de uittocht en de doortocht door de Rode Zee en op de tocht door de woestijn op buitengewone wijze zichtbaar werd dat God hem tot een leidsman en overste gesteld had en gegeven en dat hij op de berg de woorden des levens ontvangen had — toen zullen ze toch wel naar hem geluisterd hebben? Het leek er eerst wel wat op Alles wat de HERE geboden had zouden ze doen. Ze beloofden het.

Maar niet lang duurde het of ze deden wat God hun het eerste verboden had.

„Maar ons goden, zeiden ze tot Aäron, die voor ons uit zullen gaan. Die Mozes immers, die ons uit Egypte heeft weggeleid, wij weten niet wat er met hem gebeurd is. Toen maakten ze een kalf, brachten een offer aan dat

afgodsbeeld en verlustigden zich in hun eigen maaksel”.

Zwaar werden ze gestraft, al was het het verlangen om Jahwe bij zich te hebben dat hen dreef. En wat zullen ze dan toch wel blij geweest zijn toen de HERE de tabernakel liet bouwen om te bewijzen dat Hij onder hen wonen en wandelen wilde! Dat mocht men wel verwachten. Maar uit de profetie van Amos weten we dat het volk een tent door de woestijn gedragen heeft ter ere van ... Moloch! En ga zo maar door. Wat de historie van het heilige volk aan eerbied voor Mozes en de heilige plaats oplevert is niet veel. In één woord: Alle eeuwen door vanaf de grondlegging der wereld, ja van vóór de grondlegging der wereld, al van de tijd der aartsvaders af is de geschiedenis van Israël één verzet tegen de Heilige Geest. Hoe heerlijk God Zich ook openbaarde en op ongedachte en verrassende wijze reddend ingreep, door mensen van wie men het nooit zou verwachten, als God ze zond om door hun hand te verlossen luisterden ze niet.

En thans zit dat Israël als rechter over Stefanus. In de mannen van de Hoge Raad. Die mannen daar voor Stefanus zweren bij Mozes en de tempel. Wie aan de man, door wie God Zijn volk uitgeleid had en door wie Hij de wet gegeven had dorst te raken kreeg het met hen te doen. Maar zijn ze anders dan hun vaders? Wat hebben die vaders met de profeten gedaan? En wat hebben ze zelf gedaan met Hem, van Wien Mozes gezegd had: Een profeet zal de HERE u verwekken gelijk mij.? Door wie de genade en de waarheid tot hen gekomen was? Op nooit gedroomde wijze. Jezus van Nazareth, die door ongekende tekenen en wonderen getoond heeft dat God met Hem was en Hem gezonden had.

Heeft Israël uit dankbaarheid voor zoveel genade geluisterd naar den Rechtvaardige? Naar de vervüller van de wet en de profeten? Om voortaan uit Zijn volheid genade op genade te ontvangen en alleen op Hem te vertrouwen, die op geheel enige bewezen is en heeft de verlosser te zijn? Hoort wat Stefanus zegt. „Hardnekkigen en onbesnedenen van hart en oren, gij verzet u altijd tegen de Heilige Geest ... (zie boven) U zult me moeten toestemmen dat de aanklacht die Stefanus de heren van de Raad in het gezicht

slingert fel is. Sommigen willen wel beweren dat Stefanus zich hier door hartstocht heeft laten verleiden tot een heftigheid, die voortkomt uit vlees en bloed.

Natuurlijk is zoiets mogelijk. Maar wat Stefanus, van wie steeds getuigd werd dat hij vervuld was met de Heilige Geest, — wat Stefanus hier zegt tot de Hoge Raad dat heeft vlees en bloed hem niet geopenbaard, maar zijn Vader die in de hemelen is. D.w.z. de verhoogde Christus is het, die in den Geest tot het sanhedrin spreekt. Hij, die toen Hij op aarde was zei: die u aanklaagt is Mozes. Als Mozes daar gestaan had zou hij hetzelfde gezegd hebben met dezelfde kracht. Want door Jezus aan de heidenen over te leveren hebben ze niet maar een bode van de Messias, maar de Messias zelf uitgeleverd! Hem, die de rechtvaardige bij uitstek was. En zo staat Stefanus, met Mozes en de profeten in de hand hen die door beschikking van engelen de wet ontvangen hadden, van zonde te overtuigen, nl. moord op de Messias. En dat met geen andere bedoeling dan opdat die mannen, broeders en vaders zouden bedenken wat tot hun vrede dient. Och, mochten zij met Jezus hetzelfde doen wat de aartsvaders deden met Jozef, toen hij verhoogd en onderkoning van Egypte werd. Hem erkennen als de man door wie God Israël verlost van al

z'n ongerechtigheden. Tuis Israëls waarom zoudt gij sterven! Het is een laatste appèl op Israël om zich te bekeren. En naar niemand anders te luisteren en aan niemand anders zich te onderwerpen dan aan Hem, van wie God duidelijk bewezen heeft dat Hij hem tot een Here en Christus gemaakt heeft.

Maar helaas ook dit laatste appèl heeft Israël in de wind geslagen. Zij werden woedend en knersten de tanden tegen Stefanus. Daar loopt het op uit als men weigert uit genade te leven en in plaats daarvan het heil gaat binden aan bepalingen en instellingen die wij gemaakt hebben. Hoe uitnemend ook. Wie iets van de historie van Israël, en van de mannen die op belangrijke knooppunten van de historie van Israël optraden, — Abraham, de aartsvaders, Mozes en Salomo — begrepen heeft en God Gods wijze wegen gezien heeft, die zal niet roemen in de wet of zweren bij de tempel, ik kan ook zeggen bij dingen die de mensen gemaakt hebben, hoe uitnemend ook, maar in Hem die het einde der wet is, onze Heer Jezus Christus en in Hem in God wiens goedertierenheid in der eeuwigheid is. Dat is Hem vrezende, Zijn wet betrachten en volstandig op Zijn wegen gaan.

K.

J. O. Mulder.

(Ongecorrigeerd)

Gij zijt niet gekomen tot de tastelijke berg. . . .

IV (slot)

Bijzondere aandacht wijdt Röthlisberger aan de plaats en de functie van de Wet in de Heidelbergse Catechismus. Het is begrijpelijk: naast die van Luther gebruikte hij die op het Borneosche zendingsveld. En deze catechismus bracht hem mede tot het thema van zijn onderzoek.¹⁾ Ook voor ons is dit deel van uitnemend belang: de catechismus van de Palts is nog altoos een van de Drie Formulieren van Enigheid onzer kerken en voor zover mij bekend nog steeds het leerboek voor de catechisaties.

De Wet komt twee maal in de catechismus aan de orde. Haar 'samenvatting'²⁾ en in het laatste deel als, als we het zo mogen zeggen, de 'spiegel der dankbaarheid'. De opbouw herinnert sterk aan de catechismus van Genève, hoewel er verschillen zijn: het opvallendste onderscheid met de Cat.Gen. ligt in het eerste deel. Calvijn begint met de kennis van God, erwijl de Heidelbergse Catechismus eerst des mensen ellende onder ogen ziet, die uit de Wet wordt gekend. Hier is de invloed van Luther merkbaar. De Wet (het dubbelgebed der liefde) wordt ingevoerd in haar bijzondere functie als spiegel der zonde om de zonde des mensen aan het licht te brengen. We hebben hier een compromisoplossing tussen de beide catechismussen der grote reformatoren. Luther beschouwd de ontdekking der zonde als de hoofdfunctie van de Wet en daarom plaatst hij haar aan het begin van zijn catechismus. Voor Calvijn d.e.t. bestaat de voornaamste taak van de Wet daarin de gelovigen te leiden en te vermanen en bijgevolg behandelt hij de dekalooog en het dubbelgebed der liefde in zijn catechismus van 1541 daar, waar hij spreekt over het leven van de christen. R. wijst er daarbij op dat de heidelberger, daar hij de tien geboden niet tweemaal citeren kan, het dubbelgebed der

liefde scheidt van de tien geboden. Aan het begin staat het dubbelgebed als "spiegel der zonde", aan het eind komen de tien geboden als 'spiegel der dankbaarheid'³⁾, waarbij het intussen opvalt dat aan het eind in de vragen 114 en 115 toch weer de nadruk gelegd wordt op de Wet als 'spiegel der zonde'. Hier stelt de schrijver een indringende vraag: "Onze catechismus wordt vaak geprezen, omdat hij de christelijke levenswandel⁴⁾ stelt onder het opschrift van de dankbaarheid. Zo mooi als zich dit program laat aanhoren, zo veel vragen roept de uitwerking op. Kunnen wij tevreden zijn met een dankbaarheid, die bestaat in de vruchteloze pogingen de wil van God te doen en die uitmonden in de ontdekking dat wij niet in staat zijn de wil van God te doen en bijgevolg niet overeenkomstig de wil van God leven? Zeker, deze kennis leidt tot gebed om vergeving, tot het zoeken van de gerechtigheid in Christus, tot gebed om de genade van de Heilige Geest. Maar daarmee worden wij toch weer naar het begin van de catechismus teruggebracht, waar wij hoorden, van "des mensen ellende", met dit verschil dat het thans heet: "van des christens ellende". Blz. 104.

„Men moest niet voorbij zien aan het feit dat in het Nieuwe Testament het christelijke leven niet vooral onder het hoofd 'dankbaarheid' gesteld wordt (Hebr. 12 : 28 noemt de dankbaarheid als motief voor de godsdienst-oefening), misschien omdat daardoor al te licht 't misverstand van menselijke autonomie ontstaat: God heeft iets voor ons gedaan (van des mensen verlossing), en nu moeten wij iets doen om onze dankbaarheid te bewijzen (van des mensen dankbaarheid). Bij Paulus is dankbaarheid niet het antwoord van de autonome mens, maar de vrucht van Christus' werk voor ons en in ons; daarom worden toch ook de goede werken als vrucht des Geestes getypeerd."

We gaan nog even met de letterlijke vertaling van Röthlisberger voort, om daarna onze kritische opmerkingen te geven:

"Nu is het inderdaad opvallend, dat de catechismus, die in het eerste en tweede deel Christus in het middelpunt stelt, in het derde deel de christen met de van Christus losgemaakte Wet confronteert. In de brieven van Paulus wordt het nieuwe leven gebaseerd op de door Christus geschapen nieuwe werkelijkheid. Door het geloof, de doop en het avondmaal geschiedt de vereniging met Christus. Doordat de gelovige zo liefheeft als Christus hem liefheeft wordt hij tot een navolger⁵⁾ van zijn Heer en dáárdoor vervult hij de Wet. De Heidelbergse Catechismus echter stelt ons het nieuwe leven voor ogen als een ideaal, dat nooit wordt bereikt, als een Wet, voor wier vervulling wij ons tevergeefs inspannen.

In dit verband is het van belang vraag 18 nader te bezien, de vraag die informeert naar de tot verlossing nodige Middelaar. Antwoord: 'Onze Here Jezus Christus, die ons tot een volkomen verlossing en gerechtigheid geschonken is'⁶⁾. Dit antwoord haalt 1 Cor. 1: 30 aan, maar daarbij moest men niet vergeten dat hier slechts de helft van dit vers geciteerd wordt. Het is ongetwijfeld juist dat de belijdenis van Christus als onze gerechtigheid en verlossing aan het begin van het artikel van de rechtvaardigmaking staat. Maar het is noodlottig dat de tweede helft van dit vers, 'Christus onze wijsheid en heiliging' niet richting bepalend is voor de uiteenzettingen over het christelijke leven (het artikel van de heiligmaking). Dat zou er ons voor bewaren de tien geboden tot onze wijsheid te maken en de heiligmaking te beschrijven als een ideaal dat men ondanks alle inspanningen nooit bereikt. De volledige tekst van 1 Cor. 1 : 30 leert ons dat slechts in Christus onze rechtvaardigmaking en verlossing besloten ligt, maar dat we in Hem ook Gods wil voor de vormgeving aan ons leven ontdekken en uit kracht van zijn heiliging als vrolijke kinderen van God leven mogen. Romeinen 8."

Tot zover Röthlisberger.

Wij plaatsen hier een enkele kritische opmerking.

Zo nieuw de kritiek van Röthlisberger op de Heidelbergse Catechismus ook schijnen moge, zo zeker is het dat ze op eigen wijze reeds werd uitgebracht door dr. A. Kuyper in diens catechismuscommentaar E Voto.⁷⁾ Hij merkte op dat de woorden dankbaar en dankbaarheid in het N.T. altoos worden gebruikt, om het danken, het dankzeggen, het dank weten aan God uit te drukken, maar op de daad, die uit de dankbaarheid als plicht volgt, slaat het nimmer.⁷⁾ Bovendien oefent hij kritiek op de wijze waarop 'onze zedeleraren' uit de tijd der reformatie met dit begrip van de dankbaarheid opereerden onder invloed van de heidense zedeleer van Aristoteles. Ook de opstellers van onze catechismus "liepen minder zuiver": "Ook Ursinus toch omschrijft zijn begrip van Dankbaarheid geheel op heidens wijsgerige wijze en wendt een poging aan, om het stuk van de Dankbaarheid ook in de Calvinistische prediking op deze leest te schoeien".⁸⁾ Kuyper toont dat dan met de feiten aan. Zijn oordeel is lang niet mals: "Het streed met de gehele aanwijzing der Schrift. En nu men toch, op dit verkeerde begrip ingaande, zulk een soort van dankbaarheid jegens God de Here ten plicht stelde, liep men groot gevaar, om de wortel van het zedelijk leven in Gods kind geheel te bederven. Dit gevoelden de dieper ingeleide Gereformeerden. Zij misten echter de gave der onderscheiding om het kwade uit te bannen, zonder evens het goede na te komen. En zo laat het zich dan uit dit oogpunt gemakkelijk verklaren, waarom juist in goed Gereformeerde kringen zoveel tegenzin tegen dit on-Schriftuurlijke begrip van dankbaarheid gerezen is. Het laatste stuk over de Dankbaarheid, dat van het gebed handelt en juist het Gebed als het voornaamste stuk der Dankbaarheid aanprijst, had wel

als bewijs kunnen gelden, dat onze opstellers het anders bedoeld hadden; maar het woord "dankbaarheid bewijzen" bleef toch hinderen en in de weg staan, en heeft onnoemelijk veel kwaad gedaan."

Verder: "Onze Geloofsbelijdenis sneed dit misverstand in volstreekte zin af, door duidelijk uit te spreken, dat, als we goede werken doen, dit een gave Gods aan ons is en niet een gave, die wij aan God brengen, zodat een goed werk ons als schuldenaar aan ons (bedoeld moet zijn: Hem, G.V.) maakt."⁹⁾ "Ook het Doopsformulier slaat een veiliger weg in, door de nieuwigheid des levens uit het Verbond af te leiden." Aldus Kuyper. Röthlisberger zou zeggen: uit Christus.

Men staat hier over tweeërlei verbaasd. Dat Kuyper — evenals trouwens Bavinck! — zo rustig vanuit zijn verbondenheid aan de confessie de vinger kon leggen op de zwakke steen in de catechismus zonder kerkelijk op de vingers te worden getikt. En voorts daarover dat Röthlisberger op zijn wijze en langs andere wegen gemerkt heeft dat hier iets wrong.

Bepaald prachtig is wat Kuyper schrijft aan het slot van Zondag 32, hoofdstuk 4: "Men heeft het Kohlbrügge kwalijk genomen, dat hij op de hond wees, om ons het gevoel van dankbaarheid duidelijk te maken."¹⁰⁾ Toch was zijn bedoeling hierbij nog zo verkeerd niet. Metterdaad toch heeft God de Here aan een hond een instinct van dankbaarheid ingeschapen, dat werkt, zelfs als hij geslagen wordt, en waaruit voor ons meer te leren valt, dan de meesten denken. Slechts had men hierin gelijk, dat het instinct van een dier altijd een geheel ander karakter draagt, dan het zedelijk leven van het kind van God, en daarom blijft het beeld van het kind, dat zijn vader in dankbare liefde mint, altoos edeler en meer Schriftuurlijk. Slechts houde men ook bij het kind in het oog, dat het beeld nog altoos te kort schiet. Het kind heeft ook tegenover zijn vader altoos nog een eigen leven in zijn hart dat buiten vader omgaat, terwijl het kind van God daarentegen geen enkele beroering der ziele ten goede kent, die niet van zijn Vader in de hemelen is uitgegaan."¹¹⁾

Men verwondere zich dus niet over de kritische vragen die Röthlisberger t.a.v. het derde deel van de catechismus bezighouden. Dr. A. Kuyper had de zijne. Het meest boeiende is de vraag door R. gesteld of de catechismus zich metterdaad ook houdt aan zijn eigen program. Want het is wáár: als men na de afhandeling van de tien geboden toe is aan vraag 114 en vraag 115, dan zitten we wéér "in het stuk der ellende". Maar vooral het tweede lid van antwoord 115 roept de vraag op: "Is dat nu het verlorene christelijke leven, de liefde, de navolging van Christus: "zonder ophouden ons benaarstigen" in het najagen van een onbereikbaar, althans in dit leven onbereikbaar, ideaal van volkómen gehoorzaamheid aan de Wet? Hier liggen toch ernstige vragen:

1. In de dekalog zelf heeft de Heere zulk een volkómen gehoorzaamheid nimmer geëist: bigamie en polygamie nimmer verboden, doch geduld. De slavernij nimmer verboden, maar binnen het instituut van de slavernij het recht der slaven gesteld en beschermd.

2. Wanneer in het N.T. de eis van het 'teleios' zijn wordt gesteld dan is dat nimmer een onbereikbaar ideaal van volmaakte wetsbetrachting, maar bestaat dat volmaakt zijn in het eenvoudige doen van de eis der liefde, die de Here Jezus Christus en de apostelen hebben geconcretiseerd in zeer eenvoudige geboden voor het christelijk leven: een beker koud water, het werk van een goede samaritaan.

3. Men vergelijk bijvoorbeeld de uitleg van het zevende gebod: alle onkuisheid van God VERVLOEKT, met hetgeen het Oude Testament ons toont van Gods geduld (bigamie, polygamie etc.) en de liefdelijke onderwijzing van Christus en de apostelen. Voor degenen, die in deze zonden leven en daarin

wandelen, is er geen pardon. Maar voor hen die de Here eerbiedig vrezen is de Here zo barmhartig! Zo streng als de Here Jezus is over hen die "uit de Wet" zijn (Wee u, gij Farizeeën en Schriftgeleerden), zo barmhartig is Hij over een door deze mensen hard behandelde vrouw: "Ga heen en zondig niet weer", Joh. 11, zo vriendelijk is het onderwijs der apostelen: "Gij mannen hebt uw vrouwen lief, gelijk Christus de gemeente lief gehad heeft" enz. Ef. 5; en: "Zal ik de leden van CHRISTUS nemen en maken ze leden van een hoer?" 1 Cor. 6:15, 16. Men leze voorts de vriendelijke onderwijzing van 1 Cor. 7. En nu is het merkwaardige dat dit vriendelijke onderwijs, gebaseerd op de eenheid met Christus, een gerechtigheid voortbrengt, overvloediger dan die der Farizeeën en Schriftgeleerden, Matth. 5:20, d.i. niet overvloediger dan de gerechtigheid, die zij zelf presteerden, maar dan die zij op grond der Wet leerden: Gij hebt gehoord dat tot de ouden (op Horeb) gezegd is: Gij zult geen overspel doen. Maar Ik zeg u: Al wie naar een vrouw kijkt om haar te begeren, heeft in zijn hart al echtbreuk met haar gepleegd. Matth. 5:27.

Het wil mij voorkomen dat Röthlisberger zeer ernstige vragen op indringende wijze aan de orde gesteld heeft.

We hopen op deze vragen in ander verband terug te komen. Wanneer we door deze artikelen belangstelling voor deze vragen, die reeds bij dr. A. Kuyper bleken te leven, hebben gewekt, achten we de moeite aan deze artikelen gegeven, ruim beloond. Het is niet te ontkennen dat de Gereformeerde ethiek, door mij hier op gevat als de leer omtrant de christelijke levenswandel, doorgaans een sterk wettische, soms wetticistische inslag vertoonde. De levenswandel zelf dikwijls ook. En van wettisch naar wetticistisch, van wetticistisch naar judaïstisch is het soms maar één stap. Het leven vertoont daarbij vaak harde trekken. We menen dat Röthlisberger de oorzaken daarvan op het spoor is en bevelen met name aan onze collega's zijn boek van harte ter bestudering aan.¹²⁾

G. Visee

¹⁾ Zie ons eerste artikel.

²⁾ Zie art. 3.

³⁾ De beide termen zijn hier van mij als vertaling van het latijnse 'usus elencticus' en 'usus didacticus'.

⁴⁾ Vertaling voor: 'Ethik'.

⁵⁾ R. citeert hier de eerste uitgave van de catechismus. Zie Wilhelm Niesel Bekenntnisschriften und Ordnungen der nach Gottes Wort reformierten Kirche² Evang. Verlag A. G. Zollikon-Zürich, blz. 153. Zo luidt de duitse tekst nog. B.v. in de catechismusuitgave van Lippische Landeskirche 1938, Gemeinwohl/Essen. Vergelijk Bakuizen van den Brink, De Nederlandse Belijdenisgeschriften, A'dam, 1940, blz. 154. De nederlandse tekst d.e.t. heeft de volledige tekst van 1 Cor. 1:30. Voor tekstcritische gegevens zie Bakh. v. d. Brink ter plaatse.

⁶⁾ E Voto Dordraceno³⁾, III 347.

⁷⁾ a.w. 348.

⁸⁾ a.w. 348.

⁹⁾ a.w. 350.

¹⁰⁾ Kuyper denkt hier wel aan Kohlbrügges 'Erläuternde und befestigende Fragen und Antworten zum Heid. Cat.⁸ Elberfeld 1922, bij vraag 87 H.C. „Welches ist das dankbarste Geschöpf Gottes? Antw. Der Hund. Fr. Worin wird also deine Dankbarkeit bestehen? Darin dass ich bei der Gnade bleibe, wie der Hund bei seinem Herrn, und mich immerdar zu dieser Gnade wende um Gnade und also bei der Erlösung mit welcher ich um sonst erlöset bin, bleibe und beharre". A.w. blz. 151.

Vervolg 'Te Berde'

tuurlijk nooit een oplossing, zoals het voorbeeld Polen dan ook wel bewijst.

Gelukkig hebben zowel de partijvoorzitter als de fractievoorzitter in de Tweede Kamer zich gedistancieerd van deze nota. Maar dat deze nota met deze redeneerwijze kon verschijnen, is al naar genoeg.

Amelink

TE BERDE

Er is een nota verschenen aangeboden door Buitenlandse Commissie van het College van Advies der Anti-Revolutionaire Partij. Het is een uitgave van de Antirevolutionaire Partijstichting, dr. Kuyperstraat 3 in Den Haag. De nota handelt over de oorlog in Vietnam. De volgende leden van die commissie buitenland hebben aan de samenstelling van deze nota meegewerkt: dr. Bruins Slot, mr. A. Bos, dr. N. G. Geelkerken, mr. W. C. D. Hoogendijk, Sj. Jonker, prof. dr. P. H. Kooijmans, prof. dr. G. Kuypers, mr. A. Pot, mej. mr. J. C. Rutgers, J. D. Thijs sin.drs. en prof. dr. J. Verkuyl.

Het rapport geeft een uitvoerig overzicht van de historische achtergrond van het ontstaan van het conflict. Het wijst op de invloed van China, die er was in de loop der eeuwen, op de rol die Frankrijk in dat deel van de wereld heeft gespeeld. Tevens op de rol van wat deze nota noemt de nationalistische-communistische beweging in dit land. En bespreekt uiteraard ook de rol van de Verenigde Staten in het geheel van dit conflict.

De nota gaat er van uit dat het conflict in Vietnam in een impasse verkeert. De impasse komt voort, zo stelt men, uit het hybridisch karakter dat het conflict heeft. Er is de aanvaardbare strijd tegen voortdurende communistische agressie, maar aan de andere kant strijdt men zo ook tegen een zelfstandig worden van jonge staten en doet men geen recht aan de historische ontwikkeling.

Als oplossing voor deze impasse stelt men voor aan geheel Vietnam een positie te geven als Joego Slavië. Het zou dan wel een communistische staat zijn, maar toch niet louter een doorlaatpost zijn van de Chinese-communistische agressie naar de rest van Z.O.-Azië.

De wijze waarop "gerekend" wordt met de ethische kant van het vraagstuk is bijzonder naar. Men gaat voorbij aan de vraag of het rechtvaardig is alle niet-communisten over te leveren aan een communistisch regiem. Een regiem waarvan het rapport zelf zegt dat het maar even 50.000 personen vermoord heeft. De opstellers van het rapport zelf begrijpen uiteraard wel dat het een oplossing is die niemand bevredigt. Dat wordt als volgt beantwoord: "bevredigen doet zulk een compromis bepaald niet. Maar het lot van Polen als resultaat van de Tweede Wereldoorlog doet het evenmin (blz. 42). Dit is bepaald een cynische opmerking, die men verwachten zou uit de mond van de een of andere aanhanger van wat de Duitsers noemden Realpolitik, maar niet uit de koker van een christelijke partij. Uit het onrecht Polen aangedaan concludeert men dat er dan nog wel meer onrecht gedaan kan worden. Het verweer tegen dit bezwaar is dan: "in feite verkeert het conflict in Vietnam in een impasse. Indien men denkt in termen van wit en zwart, van goed en slecht — wat nog te vaak geschiedt — komt men er niet meer uit". Als men erg vriendelijk is, kan men in deze zin lezen dat we niet moeten menen dat de Amerikanen de blanke onschuld zijn. Maar dat staat er niet. Er staat dat we bij het zoeken naar een oplossing voor dit conflict niet in termen van goed en kwaad moeten denken. Het lijkt me voor een christelijke partij noodzakelijk tot het uiterste vast te houden aan de tegenstelling tussen goed en kwaad. Dat is de zin van alle christelijke politiek.

Het is de nota toe te geven dat men in de politiek met name in de internationale politiek, wel eens onrecht heeft te verdragen. Dat men voor een keus staat, die heel moeilijk kan zijn. Maar zelfs dan heeft men te handelen vanuit het denken in goed en kwaad. Het is dan Schriftuurlijker — in heel het rapport wordt naar de H. Schrift niet verwezen — om openlijk te zeggen dat men noodgedwongen wijkt voor het onrecht, dan dat wijken voor het onrecht voor te stellen als een oplossing van een impasse. Want onrecht is na-

Bekend is ook de vraag uit Kohlbrügges Kinderlehre:

Vr. Wie kwamen samen in het beloofde land?

Antw. Jozua en Kaleb.

Vr. Wat betekent Jozua?

Antw. Jezus.

Vr. Wat betekent Kaleb?

Antw. Hond.

Vr. Wie kwamen dus samen in het beloofde land?

Antw. Jezus met een hond, d.i. Jezus en ik.

¹¹⁾ A.w. blz. 352.

¹²⁾ Nogmaals: Hugo Röthlisberger Kirche am Sinai. Zwingli; Verlag Zürich. 1965.

Mogen we ook aandacht vragen voor twee verwante geschriften? Voor: Manfred Josuttis,

Gesetzlichkeit in der Predigt der Gegenwart. Chr. Kaiser Verlag, München 1966; en Anselm Schulz, Nachfolgen und Nachahmen, Studien über das Verhältnis der neutestamentlichen Jüngerschaft zur urchristlichen Vorbildethik. Kösel-Verlag, München.

Het eerste geschrift bestrijkt hetzelfde terrein als B. Holwerda's referaat uit 1938 over Exemplarische of heilshistorische prediking en gaat diep in op de problemen aan de hand van een onderzoek van honderden preken. Het tweede stelt de vraag aan de orde of de navolging van Christus slechts een zaak is van meegaan met, achter Christus aan gaan of ook van imitatio Christi, van het doen als Schulz stelt nadrukkelijk en met overvloedig Schriftbewijs het laatste: óók imitatio!

In de toekomstige eeuw: eeuwig leven

IV

In onze vorige § hebben wij er onze droefheid over uitgesproken, dat de P.S. van het Zuiden 1962/3 en haar opvolgsters de les van de Vrijmaking zo radikaal vergeten waren, toen zij leeruitspraken deden over "het eeuwige leven". Dat namelijk de P.S. 1964 zich beriep op de uitdrukking "het eeuwige leven **HEBBEN**", en daarvan regelrecht maakte een "hebben" als "tegenwoordig reëel heilsbezit". Precies zoals in 1944 van synode-wege het **HEBBEN** van de genade der wedergeboorte door kleine kindertjes werd uitgelegd als "inwendig-aanwezig hebben".

Terwijl in de Schrift het "hebben" van Gods genade altijd zijn plaats heeft in het belovend spreken van God: hebben in Christus, in hope, enz.

Door dit belovend karakter te verwaarlozen, is de P.S. ertoe gekomen over het eeuwige leven te spreken alsof dat reeds nú aanwezig is in ons.

Wij veroorloven daarover ons een aparte paragraaf in verband met de gevaren, die zulk spreken meebrengt, juist in deze tijd.

§ 7. "Het eeuwige leven" volgens "de nieuwe theologie"

De Christenheid staat op het ogenblik voor de meest fundamentele aanval, die ooit op haar geloof gedaan is. Ik bedoel de aanval van de kant van "de nieuwe theologie" van Robinson e.a. In het nummer van 15 april van dit blad werd aan deze gevaarlijke stroming aandacht gewijd door J. Veenhof, in een bespreking van enkele publikaties hierover.

Terwijl ik dit schrijf maakt een Duitse dame, Dr. Dorothee Sölle een tournee door ons land om voor deze theologie aanhang te werven.

"De nieuwe theologie" oefent niet wat kritiek op enkele, of zelfs vele, dogma's van de Christenheid; wat dat betreft zijn we alles al gewend. Neen, hier wordt letterlijk alles wat de HERE tot ons zegt in Zijn Woord onderstboven gekeerd, en "vertaald" tot "nieuwe inhouden".

Dit spoor werd reeds getrokken door o.a. Bultmann met zijn "ontmythologiserende exegeze", waardoor de heilsfeiten, waarop ons geloof rust (de heilige ontvangenis en geboorte, het lijden en sterven, de opstanding en hemelvaart van Gods Zoon, onzen Here Jezus Christus) als feiten worden geloofend, en omgezet in "hogere waarheden".

Maar de school van Robinson en Sölle maakte deze "benadering" van de Schriften totaal. Zelfs "God" wordt nu tot een mythe verklaard, die voor het moderne bewustzijn dient te worden vervangen door "het wezenlijke Zijn".

Wij moeten er op rekenen, dat we zeer binnenkort met deze nieuwe theologie van zeer nabij te maken krijgen. Wij hoorden zelfs binnen "de Gereformeerde gezindte" al via

de pers stemmen opgaan, om deze richting toch niet zonder meer af te wijzen, aangezien ze "diep religieuze motieven aanslaat".

Nu hoeft het beslist al geen vraag meer te zijn, hoe straks uit die hoek het geloofsartikel van het eeuwige leven "belicht zal worden".

Prof. Runia heeft in zijn boekje "Religie zonder God?" (boektreeks 92) een weergave geboden van de 12 artikelen van het Apostoliekum, zoals die uit de retorten van Robinsons theologie tevoorschijn komen. Hij formuleert dan de beide slotartikelen (wederopstanding des vleses en het eeuwige leven) zó (pag. 130): "Ik geloof, dat ik in geloof deel mag hebben aan het Nieuwe Zijn en dat ik daarbij geheel getransformeerd zal worden."

O.i. gaat deze weergave in één opzicht nog niet ver genoeg. Runia legt Robinson hierbij het woordje "zal" nog in de mond: "dat ik getransformeerd zal worden". De nieuwe theologie laat evenwel niets over aan een toekomstige eeuw.

En zij vindt ook dáárin reeds haar weg gebaad. Ik denk hier aan de idee der "gerealiseerde eschatologie", die reeds lang opgeld doet. Vooral in theologische studies op het gebied van het Nieuwe Testament is het mode om wat de Schrift toekomstig voorstelt (eschatologie) binnen de horizon van Christus' wederkomst en het eindoordeel te trekken. Dat doet men b.v. door van het woord "eeuwig" te zeggen, dat dit niet zozeer temporeel als wel "kwalitatief" van karakter is. Dan hoeft men het eeuwige leven niet meer uit te leggen als: het leven der toekomstige eeuw, maar als een deelhebben (nú) aan de nieuwe werkelijkheid in Christus.

Zo kunnen we erop aan, dat we straks gekonfronteerd worden met een doelbewuste aanval op het geloof in de komende opstanding, en het nieuwe leven daarna.

Wij weten alvast, dat Robinson en Mevr. Sölle zich "orthodox" noemen. Dat ze zich beslist niet vereenzelvigd willen zien met "liberale" stromingen van vroeger. En dat ze voor elk van hun revolutionaire ideeën een "letter" hebben uit de Schrift.

We weten bij voorbaat, dat de nieuwe theologie voor wat "het eeuwige leven" betreft straks op komt draven met "het johanneïsch spreken" daarover. Zulke plaatsen als "die in Mij geloof, **HEEFT** eeuwig leven". En dat ze die uit zal spelen tegen andere plaatsen, die het toekomstig karakter van het eeuwige leven onderstrepen. Van die plaatsen zal dan "de oplossing" zijn: kijk, hier spreekt de Schrift nog "mythologisch" over het "ware Zijn", in de vormen van een "ver verwijderd land", maar als Johannes Jezus in de mond legt "die **HEEFT** het eeuwige leven", dan breekt dat "heeft" door de mythologische kaders heen!

Het spreekt vanzelf, dat wij niemand, maar dan ook niemand van de broeders, die aan de formulering van de leeruitspraken in het Zuiden over "het eeuwige leven" mee-

werkten, zouden durven verdenken van enige sympathie met deze nieuwe, verwoestende theologie.

Maar het is wel erg droevig, dat niettemin zulk een beroep als de P.S. 1964 deed op "het eeuwige leven **HEBBEN**" mee voor deze stroming de weg opent. **Dat is naar achteren beschamend** (de les van de Vrijmaking over dat "hebben" werd vergeten). **En dat is naar voren dood-gevaarlijk** (de nieuwe theologie zal zich straks precies op dezelfde manier op dat "hebben" beroepen! Zie je wel, "die **HEEFT** het eeuwige leven": eeuwig is niet iets toekomstigs, maar een aanduiding van het "verheven" Zijn", waaraan we nú deelhebben).

De apostel Paulus heeft in zijn tijd de "apostelen van de Kennis (Gnosis)" op een zelfde manier als nu "de nieuwe orthodoxie" het héle geloof onderstboven zien keren, 2 Tim. 2 : 18. Het is veelzeggend, dat hij in dat verband noemt Hymenaeüs en Filetus met hun bewering, dat **de opstanding al heeft plaats gevonden**.

Toen behoorde in het kader van de algehele "om-duiding" van de heilsfeiten óók al: "inwendig-reëel-aanwezig" maken wat in Gods Woord toekomstig is.

§ 8. Wat betekent "het eeuwige leven **HEBBEN**" bij Johannes?

De uitdrukking "...het eeuwige leven **HEBBEN**", waarop de P.S. 1964 zich beroept in antw. 66 H.C. en D.L. V, 9 is afkomstig uit de Heilige Schrift, en wel uit de geschriften van Johannes. Die worden dikwijls apart vermeld om hun "opvallende manier van spreken" over "het eeuwige leven".

Men komt in dat verband wel eens déze voorstelling tegen: In de eerste 3 evangelieën, en in de brieven van Paulus en Petrus, en in de Hebr.brief wordt het eeuwige leven voorgesteld als **iets toekomstigs**. Dat is het "gewone", "doorlopende" spreken van de Bijbel over het eeuwige leven.

Maar de geschriften van de apostel Johannes wijzen aan het eeuwige leven toch ook **iets tegenwoordigs** aan.

En daar is veel van waar.

Maar juist omdat die "johanneïsche spreekwijze" iets "opvallends" heeft in vergelijking met de héle verdere Bijbel, dienen we daarmee dan ook voorzichtig, wijs, om te gaan.

Bij zo'n stand van zaken gaat het b.v. niet aan, te poneren: "Volgens Johannes heeft het eeuwige leven iets tegenwoordigs, dus... is het sterven géén ingang tot, maar een voortgang van het eeuwige leven. Nog minder gaat het aan, op die "opmerkelijke spreekwijze bij Johannes" een "eeuwige levensleer" (met konsekventies naar "de tussentoestand" en al) op te bouwen en bindend aan de kerken op te leggen, en... daarbij "het doorlopend spreken" van de H.S. over dat eeuwige leven als een belofte voor de toekomstige eeuw, volkómen te negeren.

Toch heeft de P.S. 1962/3, gevolgd door die van '64 en '65 zulk onvoorzichtig werk aangedurfd. Zo drijft men een wig in de Schriften en de daarop gegronde confessie. Zo stelt men een reeks Schriftplaatsen van een opvallend accent onverzocht tegenover andere reeksen Schriftplaatsen, die men gemakshalve verzwijgt.

Het is goed en nodig, en zeer verrijkend, om dat "tegenwoordigheidsaspect" aan het eeuwige leven in de geschriften van Johannes te **konstateren**, mits men met dat aspect dan ook **werkzaam wordt**, het leert "verwerken", samen met al het andere, dat de Schrift over het eeuwige leven verkondigt.

Daartoe is een eerste vereiste: een geoefend oor voor het verstaan van Gods "belovende spreken", zoals wij dat in de tijd van de Vrijmaking weer leerden beluisteren (zie § 6). Wij hopen daar nog eens op terug te komen. We moeten ons nu te zeer beperken tot het geding, dat de P.S. van het Zuiden ons opdrong, namelijk dat háár leer over het eeuwige leven als "tegenwoordig reëel heilsbezit" **in de confessie** zou zijn vastgelegd. Met name

in de konfessionele uitdrukking "... het eeuwige leven HEBBEN".

In dat verband achten wij het nu meer ter zake, eens te luisteren, hoe onze Gereformeerde voorouders die uitdrukking uitlegden bij Johannes, en hoe ze haar dus óók bedoeld hebben in hun konfessionele geschriften.

Daarvoor hebben wij het evangelie en de brieven van Johannes doorgelezen, met de Kanttekeningen van de Staten Vertaling. We noteerden tientallen van zulke Kanttekeningen, die duidelijk blijken geven, dat óók bij die "opvallende johanneïsche spreekwijze" het eeuwige leven steeds wordt uitgelegd als **toekomstig**.

Wij geven drie van die tientallen plaatsen, als het meest sprekend, door: Joh. 5 : 39 ("In de Schriften het eeuwige leven hebben") — "Dat is de weg om het eeuwige leven te verkrijgen wordt in dezelve geleerd en aangewezen"; Joh. 5 : 24 ("die heeft het eeuwige leven") — "dat is, heeft daarvan het beginsel en vaste zekerheid, Rom. 8 : 24, Ef. 2 : 6, I Joh. 3 : 2"; Joh. 17 : 3 ("dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen") — "Dat is de weg en het middel om tot het eeuwige leven te komen is de rechte kennis Gods..."

Let wel, wij wéten, dat we nu nog niets van de rijkdom van dat "tegenwoordigheids-aspekt" aan het eeuwige leven volgens Johannes hebben laten zien. Daar schieten o.i.

ook de Kanttekeningen van de St. V. in te kort.

We wilden er nú alleen op wijzen: wie dat "tegenwoordigheids-aspekt" wil aanwijzen, moet beginnen met het toekomstig karakter, dat het eeuwige leven volgens Gods Woord heeft, onder alle omstandigheden recht te doen. En daarin zijn de Kanttekeningen van de St. V. een lichtend voorbeeld. Ze bewijzen tevens, hoe onze Geref. voorouders zo'n uitdrukking als "het eeuwige leven HEBBEN" in hun konfessies bedoelden.

Niet zó, dat daarmee het eeuwige leven een "tegenwoordig reëel heilsbezit" zou worden (P.S. van het Zuiden 1965).

§ 9. (Voorlopig?) Slotwoord

Wij hebben nu 4 weken achtereen over dit onderwerp geschreven, en begrijpen, dat de redactie en de lezers het nu welletjes vinden. Wie nogeens terugslaat naar § 2, zal opmerken, dat we niet alles besproken hebben, wat we in het vooruitzicht stelden. Bovendien hebben we vooral de laatste paragraaf meer dan ons lief was bekort.

Misschien komen we later nog eens op dit onderwerp terug.

Als lezers er om vragen.

En de redactie het goed vindt.

Breda.

K. C. Smouter

Eén is uw Leidsman, de Christus

Nadat de Here Jezus gewaarschuwd heeft tegen rabbi's en vaders in de kerk vervolgt hij: „Laat u ook geen leidslieden noemen, want één is uw Leidsman, de Christus”.

De Joden hadden hun rabbijnen, vaders en leidslieden. Dezen „meesterden” en „vaderden” over het gewone volk, dat zich gewoonlijk graag aan hun leiding overgaf. De schare was vaak als was in de handen van de leiders. Denkt maar aan het verhoor door Pilatus. Daar stond het volk, dat voor een paar dagen nog gejubeld had: „Hosanna de Zoon van David, gezegend Hij, die komt in de naam des Heren: Hosanna in de hoogste hemelen”.

Voor het rechthuis vraagt Pilatus: „Wie wilt gij, dat ik u zal loslaten, Barabbas of Jezus, die Christus genoemd wordt?”

Dan gaan de overpriesters en de oudsten tussen de rijen door en „overreden de massa, dat zij om Barabbas zouden vragen, maar Jezus zouden laten ter dood brengen”. Prompt volgen de scharen hun leiders en vragen om de vrijlating van Barabbas en om de kruisiging van Jezus.

In elke levenskring treden leiders op. Meestal willen ze het zelf graag wezen en hun volgelingen hebben het graag zo.

Het zijn de gladde en spitse „knapen”, die de lakens uitdelen. In de wereld is dienen niet geliefd. Leiding geven, heersen staat daar hoog aangeschreven. Wat heeft men er wat voor over om de top te bereiken. Dat is zo in de zakenwereld en in de wetenschappelijke wereld en in de wereld van de politiek enz. enz. Ik las voor kort een boekje over de geschiedenis van de 19e eeuw. Wat een gedrang om leider te worden, wat een plezier om de tegenstander ten val te brengen. Vaak waren het niet de edelsten, die leiders werden, maar wel de brutaalsten met de ellebogen. Met gelukkige uitzonderingen op de regel.

Zo gaat het in de kerk van Jezus Christus niet. Tenminste zo behoort het niet te gaan. Of schoon ik vrees, dat bovenstaande woorden van de Here Jezus ook in de kerk vaak vergeten zijn. Daar ging en gaat het vaak werelds toe.

Dat is gemakkelijk te verklaren. De kerk bestaat uit gelovigen. Maar dat zijn en blijven mensen. Met al hun gebreken en zonden. Ook met de zonden van hoogmoed en heerszucht. Bovendien is het moeilijk te verstaan hoe het in de kerk zonder leiders goed kan gaan.

Er moet toch orde zijn? Er moet toch leiding wezen? Anders wordt het toch een bende? Het kerkvolk kan zich zelf toch niet leiden? Dat kan het „volk” toch nooit en nergens? Het is toch heel natuurlijk dat er leiders komen? Trouwens spreekt de Schrift zelf ook niet van „leiding

geven in ijver” (Rom. 12 : 8) en van „oudsten, die goede leiding geven” (I Tim. 5 : 17)? Het is toch overal zo, dat er begaafden en minder begaafden zijn? Mensen die veel weten en die niet veel weten? Mannen die kunnen redeneren en die het niet kunnen? Het spreekt toch vanzelf, dat mensen met grote gaven van hoofd en hart, van wetenschap en wil naar voren komen en de leiding krijgen? De Schrift spreekt toch ook van ambten en gaven en roepingen?

Dit is alles waar. En toch, het woord van de Here Jezus blijft gelden: „Laat u geen leidslieden noemen, want één is uw Leidsman, de Christus”.

En vooral mannen met grote gaven mogen en moeten zich dit altijd maar weer inprenten: geen leider spelen! Dat wil de Here niet. En de gewone gelovigen moeten het zich maar voorhouden: Eén is uw Leidsman. Jezus Christus die in de hemel is. „Want wij zijn burgers van

een rijk in de hemelen, waaruit wij ook de Here Jezus Christus als verlosser verwachten” (Fil. 3 : 20). Hij heeft het te zeggen in de kerk en Hij alleen. Niet de geest van Calvijn of Luther — en vul de namen verder maar in — moet heersen in de kerk. Maar de Geest van Christus. Niet het woord van Calvijn of Luther moet heerschappij voeren in de kerk, noch het woord van wie dan ook. Maar het Woord van Jezus Christus. Niet een „van God gegeven leider” moet het volk des Heren volgen, maar de enige van God gegeven Leider. Hem moeten we onvoorwaardelijk volgen, zonder tegenspreken. Hem alleen.

Als alle gelovigen met allen die „leiding geven” altijd bedachten, dat ze maar één Leider hebben, dan zou het beter in de kerk gaan dan het nu gaat. Dan zou niemand zich ooit naar voren dringen om het eerste en het laatste woord te hebben. En als iemand het wilde zou hij de kans niet krijgen. Omdat de gemeente hem duidelijk zou maken, dat het zo in de kerk niet behoort.

Dan zouden er ook niet zoveel scheuringen zijn als er nu bestaan. Want die ontstaan vaak, omdat de „leiders” het niet eens zijn en hun inzichten zó belangrijk vinden, dat zij de éénheid der kerk er om verstoren.

En dan gaat het soms om kwesties, waarvan de gemeenteleden weinig of niets begrijpen, maar aannemen, dat de „leiders” het wel zullen weten!

Dan zou het ook niet voorkomen, dat een meerderheid op een kerkelijke vergadering een minderheid overheerste en overstemde. Dan zou men zo lang worstelen en bidden, zoeken en overleggen tot men gemeenschappelijk de wil van de enige Leidsman volgde. En zolang men samen diens wil niet klaar en duidelijk zag, zou men geen beslissing nemen, die de schapen van Christus uiteen dreef.

Er zijn in onze kerken tal van gemeenten waar geen eenheid is, maar tweedracht. Die op verscheiden plaatsen geleid heeft tot tweërlei samenkomsten. Heeft groep A een andere Leidsman dan groep B? Het zal wel zo zijn, dat A een andere leider heeft dan B. Maar er is maar één Leidsman en dat is Christus. En als men aan beide zijden Hem volgde en Hem alleen, dan zou het niet lang duren of men deed dat weer gemeenschappelijk. Met terzijde stelling van allerlei kwesties, die het Evangelie niet raken. Dan zou men elkander verdragen met veel verschillen. In de overtuiging:

Eén is uw Meester en gij zijt allen broeders.

Eén is uw Vader, Hij die in de hemelen is.

Eén is uw Leidsman, de Christus.

H. J. Jager.

De mondige mens en wij

I.

Aardverschuiving

Er is zich in de theologische en kerkelijke wereld van vandaag een enorme aardverschuiving aan het voltrekken. Het geloof in de historiciteit van de Schrift en van de heilsfeiten wordt schoksgewijze bedolven onder zware vrachten natuurwetenschappelijke aarde. Duidzenden verliezen plotseling vaste grond onder de voeten en worden onhoudbaar meegesleurd in het immense zinkgat van de secularisatie. Dogmatische kathedralen storten bliksemsnel in elkaar en verdwijnen spoorloos. Hoogstens vindt men hier en daar verspreid nog enkele geontmythologiseerde brokstukken ervan terug.

Deze aardverschuiving is niet pas gisteren of eergisteren begonnen. Tweehonderd jaar geleden werden de verschijnselen ervan al duidelijk zichtbaar in de Aufklärung en in de opkomst van de natuurwetenschappen, hoewel daarmee nog niet het begin is aangeduid. Om dat begin te vinden zal men nog verder terug moeten gaan in de geschiedenis. Maar daarom is het ons niet te doen. Wij leven vandaag. En we kunnen zonder overdrijving zeggen, dat de aardverschuiving nog nooit zo hevig om zich heen gegrepen heeft als in de tijd waarin wij leven. Ook onder onze eigen voeten schokt de grond.

Isolement

Ik heb de indruk, dat men zich daarvan in

onze kerken nauwelijks bewust is. Het gaat langs ons heen. We leven in een isolement, bewust of onbewust. En ligt in het isolement niet onze kracht? Wat er ook al gebeuren mag buiten onze kerkmuren, we hebben er geen aandacht voor. Onze aandacht richt zich op wat zich afspeelt binnen onze muren.

We lijken op die enkele folkloristische gemeenschappen die er in ons land nog bestaan. Men houdt er nog hardnekkig vast aan oude klederdrachten, tradities, volksgerichten. Men leeft er op kunstmatige eilandjes. Men denkt zich te kunnen handhaven zolang men maar geen aandacht schenkt aan de wereld rondom. Maar het Delta-plan van het moderne leven is overal in volle uitvoering. Vele dammen en verbindingen zijn reeds gelegd. Benzine-stations rijzen als paddestoelen uit de grond. Het zijn planten van vreemde bodem. Hun penetrante geur blijft vreemd en nadrukkelijk hangen in de bedompte lucht van de geïsoleerde ruimte. Maar ze groeien er. En het kan al gebeuren, dat men in de primitieve winkeltjes waar de gemeenschap haar stoffen voor de traditionele klederdracht koopt, geholpen wordt door een dame op hoge hakken en in een gesecculariseerd habijt. Wie zich in deze gemeenschappen blijft vastbijten in de oude vormen en zich inbeeldt ze levenskrachtig te kunnen houden door simpelweg te negeren wat er buiten valt, zal eens tot de schokkende ontdekking komen, dat zijn dochters al sinds jaar en dag de ingesponnenheid van de kleder-

dracht verruïld hebben voor de luchtigheid van een bikini.

Kracht of onmacht?

Is het dan niet waar, dat isolement kracht betekent? Licht in het isolement dan toch niet ons behoud?

Het hangt er maar vanaf.

Er is een isolement dat onze krachten breekt. Er is een isolement dat regelrecht naar de ondergang voert. Er is een isolement dat een monument van zwakheid is. Het sluit de ogen voor wat er buiten gebeurt. Het is het isolement van de struisvogel.

Het komt me voor dat wij in onze kerken in dat isolement van zwakheid leven. Rondom ons vinden ontzaglijke aardverschuivingen plaats. De bodem onder onze eigen voeten trilt en schokt ervan. Maar we schijnen het niet te beseffen. We hebben het te druk met onze eigen traditionele gebruiken: volksgerichten in Groningen-Z. en Beverwijk, vendelzwaaien in Brabant, koeien met de strop om de hals tegen de toren ophijsen in Kampen, en zo zijn er nog wel meer folkloristische genoegens te noemen. Het is allemaal erg opwindend. En we schreeuwen er zo oordovend onze aansporingen en afkeuringen bij uit, dat we het ondergrondse gerommel onder onze voeten niet eens horen. En we staan zo hevig te stampvoeten van verontwaardiging of te dansen van instemming, dat we denken dat we zélf de aarde aan het dreunen brengen.

Het is een ontstellend misverstand. En ik ben bang dat we daar pas achter komen, als de aarde zich wijd gapend onder ons openscheurt.

Herders en huurlingen

Voor een boerin in Staphorst die de klederdracht trouw blijft, heeft een modern modeblad geen bekoring. Ze zal er uit nieuwsgierigheid een enkele keer eens in bladeren. Misschien zal ze tegenover haar kinderen hoofdschuddend een paar opmerkingen maken over de dwaze grillen van de mode en er de vermaning aan vastknopen, dat er niets boven de traditionele dracht gaat en dat haar kinderen die trouw moeten bewaren. Maar daarmee is de kous dan ook af. Ze zal geen abonnement op zo'n blad nemen. En ze zal verder leven in de zoete veronderstelling dat haar gezin immuun is voor de moderne mode, omdat ze haar deur voor modebladen gesloten heeft.

Maar haar veronderstelling zal vaak een illusie blijken. Haar dochters mogen dan thuis geen modeblad te zien krijgen, ze gaan wel naar school en ze raken er gewend aan een juf die geen traditionele klederdracht draagt. Of ze passen eens een keer een avond op in de pastorie. Daar ligt wél een modeblad op de leestafel. En ze zien een elk jaar groeiende stroom van vacatiegangers het dorp binnenkomen in luchtig zomertenuue. Zo begint er ongemerkt in de harten der kinderen iets binnen te sijpelen waar de moeder geen flauwe notie van heeft. Maar het meest schokkende is nog dat de moeder zelf, zonder het zich bewust te zijn, door al die vreemde vacatiegangers en de dominee en de onderwijzeressen ook aan de moderne modeverschijnselen begint te wennen. Ze denkt dat ze nog steeds stevig op haar benen staat in haar afkeer ervan. Maar zonder dat ze het weet, is haar weerstand afgestompt en uitgehold.

Zo ongeveer stel ik mij het verloop voor van onze afwijzing van het moderne levensgevoel. Bij sommige van onze theologen verdwaalt er af en toe wel eens een modern theologisch modeblad op het bureau. Uit nieuwsgierigheid bladeren ze er wat in en ze hebben al gauw door dat de nieuwste mode veel weg heeft van een theologische strip-tease. Als ze een kerkblad tot hun beschikking hebben schrijven ze snel enige van verontwaardiging laaiende kolommen vol. En anders laten ze even flink hun tanden zien op de kansel. En daarmee is dan de zaak, naar ze denken, afgedaan. De schapen weten nu voor welke theologische onverlaten ze op hun hoede moeten zijn. En daarmee is het gevaar wel bezworen. De theologieën van een Bultmann en een Van Buren staan immers zó ver van de traditionele leer af, dat zelfs een blind schaap met zijn hoeven kan aanvoelen dat er iets verkeerd mee is. Wie de realiteit van Christus' opstanding en van het lege graf niet erkent, zegt zo duidelijk iets anders dan de Schrift zelf, dat de schapen zijn stem beslist niet zullen volgen. Ze erkennen zijn stem onmiddellijk als die van een huurling. Veel gevaar dreigt er van deze zijde dus niet, zodat de herders zich met een gerust

hart en met vrijwel al hun energie bezig kunnen houden met hun onderlinge veten inzake weidegrond en waterputten.

De knellende schoen

Zo liggen de zaken wel ongeveer. Maar zoals de Staphorster boerin geen weet had van de langzame verandering die zich voltrok in de opvattingen van haar dochters en al evenmin van de bijna onmerkbaar uitholling van haar eigen weerstandsvermogen, zo is er bij herders en schapen ook een factor werkzaam, waarvan ze zich niet bewust zijn. Zoals, naar een bekend gezegde, een slagersjongen na Kant anders denkt dan zijn collega vóór Kant deed, vertonen ook de herders en schapen van vandaag een ander denk- en gedragspatroon dan b.v. in de apostolische tijd. En daar wringt de schoen.

Die schoen knelt trouwens al geruime tijd. Dat heeft funeste gevolgen voor de voeten. Als er tenminste niet snel iets aan gedaan wordt. Laten we proberen de knelpunten op te sporen. Wie weet, misschien moeten we de schoen wel weggooien om de voet te behouden. Het omgekeerde zou natuurlijk ook kunnen, maar het leven is altijd nog meer dan het voedsel.

De imitatie Voetii

Van een voet springen de gedachten gemakkelijk over naar Voetius. Toen hij de strijd aanbond met de cartesische nieuwlichterij, was hij zich welbewust, dat de filosofie van Descartes de dood betekende voor het geloof. Maar het is nooit tot hem doorgedrongen, dat zijn eigen denken doortrokken was van dezelfde gifstof die Descartes' filosofie zo gevaarlijk maakte.¹⁾ Hij liep met de dood in zijn schoenen zonder het te weten. Hij danste een dodendans, denkend dat hij voor de ark uit huppelde.

Ik geloof dat we vandaag hetzelfde verschijnsel kunnen constateren. We zijn allemaal Voetianen. We zeggen allemaal: Pas op voor Bultmann en Van Buren en Robinson. Ze betekenen de dood voor het geloof. En het kost ons weinig moeite hun grondfout aan te wijzen: ze erkennen de autoriteit van Gods Woord niet. Daarmee denken we dan van hen af te zijn. Maar we beseffen niet, dat de dood allang in ons werkt en wroet. We weren ons dapper op de muren, terwijl binnen onze muren het houten paard zijn verraderlijke werk doet. We dansen Voetius na.

(Wordt vervolgd)

M. R. v. d. Berg.

¹⁾ Zie A. Janse, Van Dordt tot '34, p. 28 vv.

PERSSCHOUW

Lichtelijk bloeien de neurosen

In de Nieuwe Linie schreef G. J. van der Boomen het volgende stukske onder het bovenstaande poëtische opschrift.

Aan de hand van een interessant onderzoek heeft de psycholoog-priester drs W. J. Berger van de Katholieke Universiteit in een voordracht voor het Thijmgenootschap duidelijk gemaakt, dat er enige samenhang bestaat tussen religieus conservatisme, autoritaire persoonlijkheidsstructuren en een zekere graad van neurotische labiliteit.

Nu kunnen neurosen natuurlijk ook bloeien bij toegeeflijke lieden of progressieven; we mogen de stelling niet zó omdraaien, dat alle neurotici-in-aanleg autoritair en conservatief zijn. Er zijn ook mengvormen. Er is ook een creatieve labiliteit zoals we die bij kunstenaars wel aantreffen, soms juist bij de grootste. Drs Berger wees daar ook op. En iedereen, ook hij die zijn geweten in eigen beheer neemt en democratisch denkt en handelt, zoekt zijn plaats in hetgeen hem omringt en dat gaat gepaard met psychische spanningen. Iedereen heeft vooroordelen; men kan niet zelf alles onderzoeken en toetsen. Maar men moet dat zoveel mogelijk doen. Dat kan alleen als men zichzelf en de anderen serieus neemt. En vertrouwt. Pas als de mens zichzelf prijsgeeft, wint hij vertrouwen bij zichzelf en bij anderen. Dat kan volgens drs Berger in gesprekken onder vier ogen of in kleine groepen, waarin de partners alles aan elkaar uitleveren. Akkoord, maar dan moet hiertoe ook van alle kanten de bereidheid aanwezig zijn. Dan kan het. Maar dan is er eigenlijk meteen geen sprake meer van het autoritair-religieus-conservatieve-neurotisch-labiele gedrag. Dan is

er sprake van het tegenovergestelde: van vertrouwen in anderen, in de toekomst en in zichzelf. Het is een klein wonder als dat gebeurt. In de tuin waar ons alles neurosen lichtelijk staan te bloeien.

Als men zo'n artikeltje leest bedenke men dat de psychologie wel niet het laatste maar toch wel degelijk óók een woord zegt. En dat het daarom de moeite waard is naar haar te luisteren.

Gedachten over kerkgaan

Dezer dagen ontdekte ik de volgende „stellingen”. Van wie ze zijn weet ik niet. En waar ze gepubliceerd zijn evenmin. Ze zijn de overweging ten volle waard.

1. „Laat ons de onwankelbare belijdenis der hoop vasthouden (want die het belooft is getrouw) en laat ons op elkander acht nemen tot opscherping der liefde en der goede werken; en laat ons onze onderlinge bijeenkomsten niet nalaten, gelijk sommigen de gewoonte hebben, maar elkander vermanen”.
Hebr. 10 : 23 - 25
2. Wat gebiedt God in het vierde gebod? . . . dat ik inzonderheid op de Sabbath, d.i. op de rustdag, tot de gemeente Gods naastiglijk kome om Gods woord te horen, de Sacramenten te gebruiken en God den Here openlijk aan te roepen en de armen Christelijke handreiking te doen.
(Catechismus, zondag 38)
3. Wie de Rustdag „heiligt” door zijn vlees te laten rusten in gemakzucht, stelt deze dag gelijk met de slaap. Dit is niet alleen onwaardig, maar ook onnodig, daar een mens toch al een derde van zijn leven slaapt (sommige nog veel meer). Op de rustdag worde ons leven (lichaam en ziel) gesterkt in de rust Gods. Deze rust sterkt ook een vermoed lichaam meer dan veel slapen en eten.
4. De gemeente zit niet voor eigen genoeg en naar eigen goed vinden in de kerk en de Dominee staat niet voor eigen genoeg en naar eigen goedvinden op de kansel. De samenkomst der gemeente is „Godsdienst-oefening”, dienst van God, oefening ten Leven.
5. Is het ook de Geest Gods bedroeven, als Hij des Zondags in de samenkomst de harten waarlijk zegent en gij zijt er niet?
6. Bidt ge om kracht en licht in uw leven, om een waarlijk begenadigd hart, om troost in uw strijd? Lag er misschien in de verkondiging van Gods Woord in de preek van Zondag, die ge niet hebt willen horen, een antwoord op uw gebed?
7. Het is iemand 's morgens goed bevallen. Hij heeft genoten. 's Avonds blijft hij weg. Als dat „goed bevallen” en „genoten” betekent, dat God hem gezegend heeft, dan blijft hij 's avonds niet weg.
8. Het is iemand 's morgens niet goed bevalen, hij heeft er niets aan gehad. 's Avonds blijft hij weg. Dan mag met grond in twijfel getrokken worden, of hij wel waarlijk de zegen des Woords op die Zondag zoekt. Wie die zoekt en 's morgens niet vond, zoekt 's avonds des te vuriger en te ootmoediger. En wie zoekt, zal vinden.
9. „Het zit niet in het kerkgaan”, zeggen sommigen. „Het zit evenmin, ja nog veel minder in het wegblijven”, zeggen de Schrift en de Belijdenis. Het zit in het horen des Woords, waarin het geloof is.
10. Tweemaal kerken is ouderwets. Uit de onderlinge bijeenkomst wegblijven is niet minder ouderwets. Paulus (voor 19 eeuwen) zegt al „...gelijk sommigen de gewoonte hebben”. Het is geen kwestie van oude en nieuwe tijd, het gaat om de waarheid der eeuwigheid.
11. „Het kerkgaan moet geen gewoonte worden en niet als een verdienstelijk werk beschouwd worden”. — Zeker, maar het wegblijven nog minder.
12. Een predikant, die zijn gemeente vermaande, het toch niet als een last te beschouwen één dag in de week tweemaal ter kerk te gaan, zeide: „Beste vrienden, het zij u niet te veel, want denkt er aan, dat Boven de Kerk nooit uitgaat, daar is het eeuwig kerk”. — Daar zit toch wel wat in om over te denken!
13. De vergaderde gemeente kan om een zegen bidden voor de broeders en zusters, die niet mee konden opgaan. Maar kunt gij met en voor den Dienaar en de gemeente een zegen vragen van uw God, als ge zelf wegblijft? Dat kunt ge niet! Of — ge snelt nog biddend naar Gods huis.
14. Psalm 122. „IK VERBLIJD MIJ IN DEGENEN, DIE TOT MIJ ZEGGEN: WIJ ZULLEN IN HET HUIS DES HEEREN GAAN; ONZE VOETEN ZIJN STAANDE IN UWE POORTEN, O JERUZALEM”.

Een kerkdienst waarin het Evangelie schriftuurlijk, eenvoudig, direkt wordt gepreekt is het

rijkste en schoonste van wat een mens hier belevend kan.

Maar een slechte preek het verschrikkelijkste.

C. V.

Gewone mensjes

In een krant - welke dat weet ik niet meer - stond onlangs het volgende te lezen.

In Amsterdam, Wageningen en Utrecht hebben hoogleraren het dusdanig met elkaar aan de stok gekregen, dat die ruzies niet onder de universitaire korenmaat zijn gebleven en, via de pers, in het licht van de buitenwereld zijn gezet. De onthullingen van deze ongenoegens „op hoog niveau” zijn een soort publieke sensatie geworden; zij hebben een groot gedeelte der brave burgerij verbaasd, alleen reeds om de afbreuk die zij deden aan het prestige dat universiteiten en hoogleraren nu eenmaal bezitten. Men verkeerde in de (verkeerde) mening dat mannen en vrouwen der hoge wetenschap ook in hoge sferen leven en dat zij ver verheven staan boven persoonlijk geharrewar en geruzie. Professoren, dacht men, zijn de hele dag doende met véél te belangwekkende, véél te moeilijke dingen om zich bovendien nog druk te maken over allerlei persoonlijke gevoeligheden.

Wie ooit in het universitaire milieu verkeerd heeft, weet wel beter. Hij weet dat onder al die hoogst geleerde heren precies dezelfde kleinzielige, jaloezische, eierzuchtige mannetjes leven en werken als in ieder ander milieu. Dat daar, in de tempels der wijsheid, hogepriesters werkzaam zijn, die onder hun plechtstatige toga's doodgewone mensjes, zijn, waarbij soms, als onder alle doodgewone mensjes, er zijn die elkaar het licht in de ogen niet gunnen en geen gelegenheid laten voorbijgaan om de ander een hak te zetten.

Ik neem graag aan dat het uitzonderingen zijn, maar ze zijn er, en voor die dat alreeds niet wist, zijn de Amsterdamse, Utrechtse en Wageningse affaires hiervan het bewijs. Het enige verschil is dat het universitaire milieu er altijd z'n best voor heeft gedaan zulke ruzies binnenshuis te houden en, als het enigszins kon, ook te beslechten.

Ik wil alleen maar zeggen dat deze drie gevallen niets nieuws zijn. Er zijn er honderden en honderden aan voorafgegaan die niet in de openbaarheid zijn gekomen. Maar dat is dan ook het enige verschil.

Inderdaad, ook professoren zijn gewone mensjes. Niet beter — ook niet slechter — dan hun medemensbroeders. Ook gereformeerde professoren. Dat kan iemand uit het boek van Dr Bremmer over prof. Bavinck goed aan de weet komen — als hij het nog niet wist. De fouten en dwaasheden van proffen hebben alleen en vanwege hun positie wat ernstiger consequenties dan die van hun mede-natuurgenoten! En daarom: onthoudt het goed: professoren — alle — zijn maar gewone mensjes.

C. V.

Onwaardig bidden

In het Kamper weekblad de Steur vond ik het volgende gedicht van Jaap Kromenburg getiteld: Onwaardig bidden.

Als Vader voorleest, denk ik aan een vrouw
En Moeder peinst wat we morgen zullen eten.
Frans heeft in dien tijd zijn nagels afgebeten.
En Annie droomt, met ogen groot en blauw.

Ze droomt nog voort als Vader hardop bidt.
En Moeder zit met vroom gevouwen handen.
Frans kijkt stiekem naar z'n nagelranden.
En ik — ik die zo vroom aan tafel zit

Als Vader bidt, ik denk nog aan die vrouw.
En Moeder aan haar dagelijkse zorgen.
En Frans aan 't wachtend spel van morgen.
En Annie droomt, met ogen groot en blauw.

Haar droom is uit, als Vader Amen zegt
En Moeder rammelt met de lege borden.
Frans kijkt op de klok hoe laat het is geworden.
En ik — ik bid nog na: O God! wat zijn wij

slecht,
Wat moet er van ons „vrome” mensen worden!
Breng ons, die zo onwaardig bidden, toch
terecht!

Het lijkt er wel op dat onze gedachten nooit sneller afdwalen dan onder het bidden.
Zou het niet komen omdat we al te zeer vergeten dat bidden is: vragen of God een ogenblik naar ons wil luisteren en Hem dan aanspreken?

C.V.

KERKNIEUWS

Beroepen te Blija: D. K. Smit te Blokzijl; te Winnipeg (Can. Ref. Church): S. Braaksmas, te Souburg-Vlissingen; naar Wieringermeer: kand. J. Stuy te Langerak, die bedankte voor Garrels-

weer, Musselkanaal, Zwagerveen-Zwaagwesteinde, Barendrecht, Diever en Smilde, Nijega-Opeinde; te Leerdam (vak. O. Mooiweer): W. Vis te IJsselmuiden; te Garrelswaer (met accl.), Avereest-Dedemsvaart en Musselkanaal.

Bedankt voor Wezep (2e pred. plaats): R. Timmerman te Bunschoten-Spakenburg; voor Burlington (2e pred. plaats): L. W. G. Blokhuis te Zuidhorn.

Ds. H. Pool. Ds. H. Pool nam op 10 juli j.l. afscheid van de gemeente van Avereest-Dedemsvaart met een preek over 1 Cor. 2 : 1-5. Op zondag 7 augustus deed ds. Pool zijn intrede bij de kerk van Veenendaal met een preek over Deut. 18 : 15-22, na bevestiging door ds. C. J. Smelik van Bunschoten-Spakenburg, die preekte over Mattheüs 11 : 28-30.

Ds. B. van Riet. Op 31 juli j.l. nam Ds. B. van Riet afscheid van de gemeente van Pieterburen met een preek over Hand. 20 : 26-30.

Ds. J. H. v. d. Hoeven. Zondag 7 augustus nam Ds. J. H. van der Hoeven afscheid van de gemeente van Zwiindrecht met een preek over Judas : 1 b en 20 a.

Dr. B. Jongeling met emeritaat. Naar wij vernemen heeft dr. B. Jongeling van Apeldoorn om gezondheidsredenen emeritaat aangevraagd. Deze emeritaatsaanvraag zal in de septembervergadering van de classis Arnhem aan de orde komen.

Dr. B. Jongeling werd in 1913 geboren en diende de kerken te Sappemeer (1944-1949) en Apeldoorn (1949-heden).

In 1962 promoveerde dr. Jongeling aan de R.U. te Groningen tot doctor in de letteren, op proefschrift „Le Rouleau de la Guerre des manuscrits de Qumrân, commentaire et traduction”. Van de generale synoden van Kampen (1951) en Rotterdam-Delfshaven (1964-1965) maakte dr. Jongeling deel uit. Van zijn hand verschenen geschriften over grondslagen der politiek en over Fabius.

Ds. C. A. Versluis. De kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Leerdam deelt aan de kerken mee, dat Ds. C. A. Versluis, thans wonend te Bilthoven, Rembrandtplein 7, die van de zendingsarbeid in Australië is teruggekeerd, na overleg met het Zendingconvent van Zuid-Holland, zich beroepbaar stelt in de Gereformeerde Kerken.

Kerkdiensten in het Dorpshuis te Norg (Dr.).

Zondag 21 augustus 1966:
11.00 uur ds. H. Bouma te Assen.
17.00 uur ds. Tj. Boersma te Assen.
Zondag 28 augustus 1966:
11.00 uur ds. Tj. Boersma te Assen.
17.00 uur ds. H. Bouma te Assen.

ADRESSEN

Mijdrecht, scriba: B. Kooy, Van Dijklaan 5, Uithoorn; **Edmonton** (Can. Ref. Church), scriba: J. Leffers, 10937-150 str., Edmonton, Ph. 489-7689; **Kand. K. Verlind**, de Kolken 86, Drachten; **Ds. B. van Riet**, Mozartstraat 96 te Slikkerveer; **Velp** (Gld.), scriba: M. Edelman, Kerkstraat 39a, telef. 08302-4246; penningmeester diaconie: S. Colijn, IJsselsingel 92, Rheden; **Ds. J. H. van der Hoeven**, De Leijen 12, Drachten, tel. 05120-2439.

Kampen. Aan de kerkeraad van de Geref. Kerk te Kampen waren een tweetal bezwaarschriften gericht over besluiten van deze kerkeraad en een publicatie van de predikanten. Door de kerkeraad werden ze afgewezen. De „bezwaarde” broeders gingen in beroep bij de classis. Ook deze wezen ze af. Daarna gingen ze in beroep bij de Particuliere Synode. Deze nam daaromtrent een aantal besluiten. We lezen daaromtrent in het verslag van de synode het volgende:

Aan de orde komen bezwaarschriften van br. W. C. van D. en van br. R. M. beiden te Kampen. Inzake het bezwaarschrift van br. W. C. van D. nam de P.S. het volgende besluit:

De Particuliere Synode van de Gereformeerde kerken in Overijssel, in voortgezette vergadering bijeen op dinsdag 21 juni 1966 te Hardenberg, heeft kennis genomen van een brief van br. W. C. van D. te K., d.d. juni 1966, waarin hij zich beklagt over enkele uitspraken van de classis Kampen van de Gereformeerde kerken, hem toegezonden in een brief d.d. 25 mei 1966.

Besluitend verzoekt hij de Particuliere Synode „overwegend dat de classis geen recht deed aan de in mijn bezwaarschrift aan de Raad der Kerk van Kampen en in mijn appèl op de classis vervatte bezwaren, uit te spreken, dat

1. de Raad van de Kerk van Kampen ten onrechte weigerde de gevraagde uitspraken en besluiten te doen en te nemen.
2. ten onrechte weigerde de verkiezing uit te stellen tot de classis een uitspraak had gedaan.
3. Het verkiezingswerk door de Raad van Kampen worde teruggebracht tot de nominatie in de secties en derhalve de op de ver-

gadering van 6 en 20 april vastgestelde nominatie en de daarop gevolgde verkiezing worde teruggenomen vanwege de rechtskrenking in de nominatie, die de mogelijkheid opent, dat de besluiten tot de vergadering van de classis een uitspraak zou hebben gedaan.”

De Particuliere Synode besluit het volgende:

Ad. 1. Wat punt 1 betreft: U verzocht de Kerkeraad te Kampen uit te spreken en te besluiten: 1e de op de vergadering van 20 april vastgestelde nominatie terug te nemen;

2e de secties op te dragen een nominatie gereed te maken, die niet gekenmerkt wordt door enige discriminatie, maar samen te stellen een nominatie, die de mogelijkheid opent, dat de Raad weer gaat vertonen de gehele gemeente.

Dit verzoek grondde u op de volgende overwegingen:

1e de nominatie is niet geschied in overeenstemming met het reglement voor de verkiezing van ambtsdragers daartoe zijnde.

2e ds. G. V. heeft een ongeoorloofde invloed op de vastgestelde nominatie uitgeoefend.

Wat punt 1 van uw overweging betreft, is de P.S. van oordeel, dat de kerkeraad volgens art. 22 K.O. gerechtigd is, een reglement voor de verkiezing van Ambtsdragers, dat hij vaststelde, ook te wijzigen.

Wat betreft uw verwijzing naar art. 18 van het Huishoudelijk Reglement van de Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Kampen, waar bepaald is, dat voorstellen minstens 24 uur van te voren bij de scriba ingezonden moeten worden, oordeelt de Part. Synode het niet ongeoorloofd, dat een kerkeraad, die een bepaalde regeling heeft opgesteld, een voorstel aanvaardt, deze regeling te wijzigen. U beklagt zich er over, dat de classis in haar antwoord d.d. 25 mei 1966 geen recht heeft gedaan aan de in uw bezwaarschrift aan de Kerkeraad te Kampen aangevoerde bezwaren. Aangezien de P.S. van oordeel is, dat aan een kerkeraad het recht niet onzegd kan worden, tijdens de bespreking over de verkiezing van ambtsdragers op een niet-principieel punt 'n wijziging voor te stellen en aan te nemen, acht zij de hierboven genoemde bezwaren ongegrond.

Wat punt 2 van uw overwegingen betreft, is de P.S. van oordeel, dat de mening van de praeses van een sectie niet zwaarder hoeft te gelden dan die van de andere broeders van de sectie.

De P.S. kan niet toestemmen, dat de kerkeraad te Kampen ten onrechte weigerde de gevraagde overwegingen en besluiten te nemen.

Ad. 2. Wat punt 2 betreft, meent de P.S., dat u geen bezwaar maakt tegen bepaalde broeders, die gekandideerd zijn, doch tegen de wijze, waarop de nominatie is tot stand gekomen. Zij is van oordeel, dat u niet hebt aangetoond, dat naar de K.O. de kerkeraad de verkiezing had moeten uitstellen, totdat de classis een uitspraak had gedaan. Derhalve kan de P.S. niet voldoen aan uw verzoek, uit te spreken, dat de kerkeraad te Kampen ten onrechte weigerde de verkiezing uit te stellen, tot de classis een uitspraak had gedaan.

Ad. 3. De P.S. kan aan uw derde verzoek ook niet voldoen, gezien haar oordeel ten aanzien van de punten 1 en 2.

Voorts besloot de P.S. van deze besluiten mededeling te doen aan br. W. C. van D., de kerkeraad van Kampen en de classis Kampen.

Wat de 2 bezwaarschriften van br. R. M. te K. betreft, deze bevatten een 3-tal bezwaren.

Het eerste bezwaar richt zich tegen de preek en persarbeid van 2 predikanten te K. Aangezien appèlant echter dienaangaande niets aan zijn kerkeraad verzoekt heeft, acht de P.S. dit bezwaar niet ontvankelijk.

Zijn 2e bezwaar richt zich tegen een catechisatieboekje bij de kerk van Kampen in gebruik, getiteld: „De Catechismus kort toegelicht” Repetitieboekje voor de z.g.n. belijdeniscatechisatie.

Aangezien zijn bezwaar zich meer richt tegen wat er niet in staat, dan wat er wel staat en hij niet heeft aangetoond, dat dit boekje in strijd zou zijn met Schrift en Belijdenis, besluit de P.S. zijn bezwaar in dezen af te wijzen.

Zijn derde bezwaar tenslotte betreft het feit, dat de classis Kampen bovengenoemde bezwaren, die hij ook reeds ter classis indiende, in comité behandeld heeft. Tegen deze handelwijze der classis Kampen diende hij bij dezelfde classis een bezwaarschrift in. Aangezien hij echter naar zijn eigen mededeling hierop nog geen antwoord ontving, besloot de P.S. ook dit bezwaar, evenals het eerste niet ontvankelijk te verklaren. Van deze besluiten zal mededeling worden gedaan aan br. R. M., de kerk van Kampen en de classis Kampen.

Naar aanleiding van deze besluiten schreef ds. Visee in de Kamper Kerkbode het volgende:

In dit nummer van de kerkbode vinden de lezers het verslag van de tweede zitting van de particuliere synode van Overijssel 1966. In dit verslag staan de uitspraken van de particuliere synode over een tweetal bezwaarschriften uit onze gemeente, gericht tegen uitspraken van een classis Kampen betreffende door deze broeders bij deze classis ingediende bezwaren. De één was bezwaard over de gang van zaken bij de jongste

verkiezing van ouderlingen en diakenen in onze gemeente. De ander over het repetitieboekje, dat gebruikt wordt op de z.g.n. „belijdeniscatechisatie”. Op de bezwaren, de uitspraken van de jongste classis Kampen en de laatste particuliere synode, waarin deze bezwaren werd afgewezen, gaan we thans niet in. Op het moment interesseert ons iets anders.

De broeders waren bezwaard, en richtten zich met hun bezwaren tot de kerkeraad. Dat is hun goed recht. De kerkeraad heeft hun bezwaren niet als juist en gegrond erkend. Daarop hebben de broeders zich gewend tot de eerstvolgende classis. Ook dat valt niet te berispen. Tenminste — volgens de praktijk die zich zo langzamerhand onder ons ontwikkeld heeft. Het is de vraag of dat naar artikel 31 der kerkorde is. Dat artikel zegt dat zo iemand zich beklagt verongelijkt te zijn door de uitspraak van de mindere vergadering hij zich zal mogen beroepen op de meerdere. Dat betekent: als iemand zich beklagt verongelijkt te zijn. Dat is niet het zelfde als: ongelijk gekregen hebben. De hier bedoelde broeders kregen van de kerkeraad ongelijk, althans zij kregen geen gelijk. Maar verongelijkt worden betekent: dat iemand onrecht wordt aangedaan. Het is iets anders in een zaak geen gelijk te krijgen dan niet toegelaten te worden tot of geweerd te worden van het avondmaal, en dat ten onrechte.

In zo'n geval van verongelijking mag de betrokkene zich beroepen op de meerdere vergadering. Het mag. Het hoeft niet.

Let wel op „de” meerdere vergadering. Dat is als de kerkeraad hem verongelijkt op de classis, als een classis hem onrecht deed op de particuliere synode; als deze het beging op de generale synode.

Wat gebeurde echter hier?

De broeders gingen tot de kerkeraad hun bezwaren verwiëp, in appèl bij de classis.

Deze achtte hun bezwaren tegen de kerkeraad niet gegrond.

Toen gingen zij naar de particuliere synode Hardenberg 1966. Hebben zij daar de uitspraken van de classis bestreden en aangevochten? Neen, maar ze hebben met enige wijzigingen in de vorm, hetzelfde bezwaarschrift aan deze synode voorgelegd. En deze ging nog eens doen wat de classis al eens gedaan had: hun bezwaren tegen de kerkeraad nog eens bekijken.

Dat is o.i. fout.

Het gaat er niet om of de broeders der particuliere synode dat werk met ijver en nauwgezetheid hebben gedaan. Dat is buiten geding. Ze hebben voor elk van de twee bezwaarschriften een commissie benoemd. De leden van die commissie hebben vergaderd. De hele synode is er nog weer eens voor samengekomen op 21 juni. Voor dat alles niets dan lof. Maar het gaat ons om deze manier van appeleren. Op deze wijze brengt men een bezwaarschrift op de kerkeraad. Krijgt men geen gelijk dan legt men dezelfde bezwaren voor aan de classis. Geeft ook deze geen gelijk dan gaat hetzelfde bezwaarschrift met een ander adres naar de particuliere synode. En mogelijk nog eens met 'n nieuwe kop naar de generale. En als deze „er in trapt” dan gaat zij voor de derde keer handelen over bezwaren van gemeentelieden tegen de kerkeraad. Zo blijven de kerkelijke molens draaien, door een verkeerd gebruik van het recht van appèl.

V.G.S. HENDRIK DE COCK

De novitaatscommissie van de Vereniging voor Gereformeerde Studenten Hendrik de Cock deelt in opdracht van de Senaat het volgende mede aan de aankomende eerstejaars studenten:

Het novitaat begint op vrijdag 2 september 1966 des middags om 2 uur ter sociëteit Ballard Agricolastraat 31. Groningen.

Aanmelding als noviet dient te geschieden bij voorkeur schriftelijk vóór 30 augustus bij D. J. Helder, H. W. Mesdagstraat 3b te Groningen. Voor hen die niet in de gelegenheid zijn zich vóór bovengenoemde datum op te geven bestaat de gelegenheid dit alsnog mondeling te doen en wel op woensdag 31 augustus tussen 4 en 6 uur 's middags. Hiertoe recipieert de novitaatscommissie ter sociëteit Agricolastraat 31 te Groningen. Een derde en absoluut laatste gelegenheid wordt geboden vrijdag 2 september om 2 uur eveneens ter sociëteit.

VIGILATE GLADIO SPIRITUS ACCINCTI

De Senaat van de Vereniging van Gereformeerde Studenten te Amsterdam onder de zinspreuk „Vigilate Gladio Spiritus Accincti” deelt mede, dat de Novitiaatstijd zal aanvangen op maandag 5 september a.s., om 19.00 uur ter sociëteit „Symposion”, Brandewijnsteeg 3, bij de Nieuwmarkt.

Een eerste mogelijkheid tot kennismaking met de Vereniging zal worden geboden op de voorlichtingsdag van de Vrije Universiteit, op 30 augustus.

VOOR HEN DIE IN LEIDEN GAAN STUDEREN

Tijdens de eerstejaarsdagen, 29 en 30 augustus 1966, bestaat voor U de gelegenheid de lunch te gebruiken ten huize van mej. D. H. Th. Hendriks, Samuel de Zeehofje 12, Douzastraat 16, Leiden, waar U tevens nadere inlichtingen over de V.G.S.L. „Franciscus Gomarus” kunt verkrijgen.

Het Bestuur van bovengenoemde vereniging hoopt U voor een eerste kennismaking te ontvangen op maandag, 5 september 1966, des middags om half drie, ten huize van de heer B. Vuijk, De Wetstraat 10, Leiden.

Namens het Bestuur,
Mej. A. M. Wijker, h.t. ab-actis.

CORRECTIE

In het Ingezonden van de drie Verenigingen van Geref. Studenten te Leiden, Delft en Wageningen vervangen worden door dit:

De Heer K. Mulder Lijnbaanstr. 19, Wageningen.

De Congrescommissie van de V.G.S.L. „Franciscus Gomarus” deelt aan belangstellenden en belanghebbenden mee, dat binnenkort de volledige tekst zal verschijnen van de

DRIE REFERATEN

die op het laatstgehouden Paascongres zijn uitgesproken.

Deze tekst wordt gepubliceerd in het tijdschrift „LUCERNA”, 6e jaargang, no. 4. Dit nummer is voor niet-abonné's los verkrijgbaar tegen de gereduceerde prijs van f 2,50, en kan besteld worden door storting of overmaking van dit bedrag op postrekening no. 523983 t.n.v. Administrateur „Lucerna”, Staringkade 22, Voorburg.

De inhoud is aldus:

Dr. J. v. d. Hoeven:
„Medemenselijkheid en communicatie in Christelijk-wijsgerig perspectief”.

Dr. C. Trimp:
„Medemenselijkheid in de nieuwere theologie”.

Ds. W. G. de Vries:
„Naastenliefde in de Bijbel”.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

J. Bosch, Engelenbergstr. 4, Kampen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist. Telef. 3404-12452

Abonnementprijs

f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.
Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

Tot onze grote vreugde schonk de Heere ons een zoon.

Wij noemen hem:

RUURD-JAN

P. KROL
I. KROL-DE VRIES

Loosdrecht, 3 augustus 1966.

Tegen een redelijke prijs ter overname gevraagd de drie delen **WIJSBEGEERTE DER WETSIDEE** van dr. H. Dooyeweerd.

B. M. Balk, Leede 131, Rotterdam-24.

VERSCHENEN:

WET EN EVANGELIE

door ds. H. Amelink
T. Jongsma, arts
ds. J. Keuning

Uitgave Persvereniging „Opbouw”

Prijs 60 ct.

10 ex. f 5.— - 20 ex. f 8.00

Bestelling uitsluitend per giro No 448367 t.n.v. de penningm. van „Opbouw”, Van Lynden van Sandenburglaan 16, Utrecht.

29 augustus verschijnt:

OM KERK TE BLIJVEN

door

Prof. C. Veenhof

In dit boek tekent de auteur de situatie waarin de Geref. kerken gekomen zijn, tegen de achtergrond van de Vrijmakingsgeschiedenis.

De mening van prof. dr. K. Schilder over verontrustende verschijnselen die hij reeds in de eerste jaren na de Vrijmaking waarnam wordt gedocumenteerd weergegeven. Ook prof. B. Holwerda e.a. komen aan het woord.

De auteur heeft de artikelen uit „Opbouw” die hij aan dit onderwerp wijdde voor het boek aangewend, doch zij vormen nog niet de helft van de gehele inhoud. Boeiend, indringend en waarschuwend is dit boek, vol van perspectief — juist omdat de auteur vast gelooft dat er toekomst en uitzicht is indien aan het Woord des Heren gehoor wordt gegeven. Het signaleren van de gevaren die ons kerkelijk leven bedreigen en het stellen van de diagnose is onmisbaar om tot werkelijke reformatie te komen. En het boek is dan ook geboren uit de overtuiging, die de vaders indertijd onder woorden brachten, dat de kerk heeft te zijn: Ecclesia reformata et reformanda.

De inhoud is te veelomvattend om hier gespecificeerd te vermelden: de beide hoofdstukken zijn onderverdeeld in vele overzichtelijke paragrafen.

Omvang: 392 pagina's.

Prijs, gebonden in geplasticeerde integralband: f 6,90.

Verkrijgbaar bij de boekhandel.

UITGEVERIJ BUIJTEN & SCHIPPERHEIJN - AMSTERDAM

Valkenburgerstraat 106 - Postgiro 22960